

Nenad Grgurica, mag. comm. et. oec.
Carinska uprava Republike Hrvatske
Zrinsko-frankopanska 60
21000 Split
nenad.grgurica@carina.hr

Prethodno priopćenje
Primljeno: 12.11.2022.
Prihvaćeno: 20.12.2022.

CARINSKI SUSTAV NA ŠIREM PODRUČJU OPĆINE RAKOVICA OD DOMOVINSKOG RATA DO OTVARANJA GRANIČNOG PRIJELAZA KORDUNSKI LJESKOVAC 2017. GODINE

U procesu stjecanja samostalnosti Republike Hrvatske naročito važno bilo je provesti aktivnosti u svrhu uspostave neovisnog carinskog sustava i voditi samostalne carinske politike, pri čemu je otvaranje graničnih prijelaza bilo temelj teritorijalnog suvereniteta. Prostor oko Rakovice dijelio je sudbinu ostalog privremeno okupiranog hrvatskog teritorija tijekom Domovinskog rata te na njemu nije uspostavljen hrvatski carinski sustav sve do oslobodilačke akcije Oluja.

Neosporna povijesna činjenica jest kako se na prometnicama kraj Rakovice i ostalog dijela Korduna uz granicu iz Republike Srpske Krajine prema teritoriju Bosne i Hercegovine, pod nadzorom 5. Korpusa Armije BIH i Autonomne Pokrajine Zapadne Bosne, obavljala prekogranična trgovina. Nelegalnim prometom roba preko privremeno okupiranih graničnih prijelaza bez nadzora hrvatskih graničnih službi, narušavao se teritorijalni, pravni i fiskalni suverenitet te carinski sustav Republike Hrvatske, ali istovremeno i kršile rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda. Nakon što su u vojno-redarstvenoj operaciji Oluja oslobođene hrvatske granice na Kordunu i Lici, Carinska uprava je otvorila carinske ispostave Maljevac, Ličko Petrovo Selo, Bogovolja i Pašin Potok. Od 1. srpnja 2013. ustrojstvene jedinice Carinske uprave dobile su dodatnu ulogu jer su na političkim i prometnim kartama postale ulazne carinske ispostave u Europsku uniju, a do potpune funkcionalnosti hrvatske granice na rakovačkom području dolazi otvaranjem graničnog prijelaza Kordunski Ljeskovac.

Na temelju arhivskog gradiva, zakona objavljenih u službenim glasnicima i drugih izvora, u radu će biti prikazan ustroj paracarinske službe i nezakonit izvoz roba u BIH na širem području Rakovice za vrijeme okupacije, poslijeratno otvaranje ustrojstvenih jedinica Carinske uprave na međunarodnim hrvatskim granicama te organizacija carinskih ispostava nakon što je Republika Hrvatska postala punopravna članica Europske unije.

Ključne riječi: Carinska uprava Republike Hrvatske, Carinska ispostava Ličko Petrovo Selo, Carinska ispostava Maljevac, Carinski odjeljak Bogovolja, Carinski odjeljak Kordunski Ljeskovac

Uvod

Važnost područja općine Rakovica, osim što se nalazi na prometnom koridoru nacionalne važnosti od Karlovca prema Splitu, jest u tome što je pogranično područje s općinama Bihać i Cazin iz Unsko-sanskog kantona.¹ Samim tim Rakovica ima u prometnom smislu međunarodnu važnost zbog prometnica prema graničnim prijelazima s Bosnom i Hercegovinom.²

Zbog položaja uz granicu Rakovica se nalazi u neposrednoj blizini graničnih prijelaza. Tako udaljenost do prijelaza Bogovolja iznosi 18 km, a 40 km do Maljevca na putu prema Velikoj Kladaši, do prijelaza Kordunski Ljeskovac 13 km prema Cazinu te 17 km do Ličkog Petrova Sela u smjeru Bihaća.

Ustrojavanje i uloga carinskog sustava Republike Hrvatske u Domovinskom ratu

Zbog uspostave samostalnog carinskog sustava bilo je potrebno provesti promjene u pravnom, fiskalnom i gospodarskom području. Usvajanjem amandmana na Ustav Socijalističke Republike Hrvatske u Saboru 25. srpnja 1990., Hrvatska je postala nositelj svog gospodarskog suvereniteta.³ Donošenjem Zakona o ustrojstvu republičke uprave u listopadu 1990., kojim je carinska služba ustrojena pri Ministarstvu financija, bio je početak stvaranja neovisnog carinskog sustava.⁴

Sukladno ovlastima o proglašavanju zakona na temelju Ustava⁵ predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman 28. lipnja 1991. donio je Ukaz o proglašenju Zakona o carinskoj službi. Zakonom koji je donio Sabor Republike Hrvatske na sjednicama Vijeća udruženog rada, Vijeća općina i Društveno-političkog vijeća 26.

¹ “Izvješća o stanju u prostoru Općine Rakovica za razdoblje 2013.-2018.”, Službeni glasnik Općine Rakovica (Rakovica), 11 (2019).

² “Plan gospodarenja otpadom za Općinu Rakovica”, Službeni glasnik Općine Rakovica (Rakovica), 8 (2014).

³ “Odluka o proglašenju Amandmana LXIV. do LXXV. na Ustav Socijalističke Republike Hrvatske”. *Narodne novine* (Zagreb), 31 (1990).

⁴ “Zakon o ustrojstvu republičke uprave”. *Narodne novine* (Zagreb), 41 (1990).

⁵ “Ustav Republike Hrvatske”. *Narodne novine* (Zagreb), 56 (1990).

lipnja 1991. uređena je organizacija i rad carinske službe.⁶ Jugoslavenski Carinski zakon iz 1990.⁷ prestao je važiti danom objavom Hrvatskog carinskog zakona u "Narodnim novinama" broj 53 od 8. listopada 1991.⁸

Vlada RH je na sjednici 7. listopada 1991. donijela odluku o graničnim prijelazima. Postojeći cestovni, željeznički, zračni, pomorski i riječni međunarodni granični prijelazi te sezonski pomorski i povremeni cestovni granični prijelazi na hrvatskoj granici preuzeti su na temelju odluke, a istovremeno su određeni novi prijelazi prema Sloveniji te kontrolne točke sa Srbijom, Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom.⁹ Rad carinske službe i otvaranje prvih graničnih prijelaza organiziralo je Ministarstvo financija¹⁰, a Vlada Republike Hrvatske uredbom je ustrojila Carinsku upravu i nadležne carinarnice s carinskim ispostavama i referatima.¹¹

Bivše ispostave Savezne uprave carina iz Beograda na granici s Mađarskom¹² te ispostave u zračnim i pomorskim lukama počele su s radom prema novom hrvatskom carinskom zakonodavstvu.¹³ Na hrvatsko-slovenskoj granici na području Zagreba otvorene su carinske ispostave Bregana i Macelj¹⁴, u okolici Rijeke Rupa i Pasjak¹⁵ te Kaštel na istarskom području.¹⁶

Prva carinska ispostava prema BIH otvorena prosincu 1991. bila je u Slavonskom Šamcu¹⁷, a tijekom 1992. otvorene su carinske ispostave u Slavonskom Brodu i Županji.¹⁸ Zbog rata u BIH u Slavoniji je ostala otvorena jedino carinska ispostava

⁶ "Zakon o carinskoj službi". *Narodne novine* (Zagreb), 53 (1991).

⁷ "Carinski zakon". *Službeni list* (Beograd), 34 (1990).

⁸ "Carinski zakon". *Narodne novine* (Zagreb), 53 (1991).

⁹ HR-VRH, "Odluka o graničnim prijelazima u Republici Hrvatskoj, Vlada Republike Hrvatske, KLASA: 300-01/91-01/5, URBROJ: 5030115-91-2, Zagreb, 7. listopada 1991."

¹⁰ "Carinska uprava: Održana sjednica Odbora za zaštitu na radu CU".

¹¹ HR-VRH, "Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija, Vlada Republike Hrvatske, Klasa: 023-01/94-01/08, Urbroj: 5030105-94-3, Zagreb, 27. rujna 1994."

¹² I. ŽIŠKOVIĆ, "Najprometniji hrvatski državni prijelaz Goričan", *Večernji list* (Zagreb), 9. 10. 1991., 3.

¹³ S. S., "Splitska carinarnica – hrvatska", *Slobodna Dalmacija* (Split), 9. 10. 1991., 15.

¹⁴ Gordana GRGAS, Mladen JAMBROVIĆ, "Granični prijelaz Bregana", *Vjesnik* (Zagreb), 14. 10. 1991., 4.

¹⁵ Božo PETER, "Raport s nekoliko graničnih prijelaza sa Slovenijom", *Novi list* (Rijeka), 10. 10. 1991., 13.

¹⁶ D. M. F., "Od danas na granici sa Slovenijom start hrvatskih postaja", *Novi list* (Rijeka), 11. 10. 1991., 1.

¹⁷ PIPLOVIĆ, Živjeti u Slavonskom Brodu 1990. – 1993, 325.

¹⁸ GRGURICA, "Carinski sustav za vrijeme Domovinskog rata i poslijeratna obnova carinskih ispostava na rijeci Savi", 593.

u Županji.¹⁹ U Dalmaciji su od listopada 1992. otvorene carinske ispostave Kamen-sko²⁰, Vinjani Donji, Vinjani Gornji, Aržano²¹, Metković²² te Klek i Zaton Doli.²³ Zbog okupacije granice prema BIH u Kordunu, Lici, Banovini i dijelu Dalmacije carinske ispostave na tom području nisu otvorene.

Paracarinski sustav na okupiranom području Republike Hrvatske

Poput ostalih institucija stvoren je i paracarinski sustav na okupiranom području Republike Hrvatske. Okupacija područja oko Slunja, Cetingrada i Rakovice bila je ključna u planovima stvaranja RSK. Nakon što su JNA i ostale paravojne formacije ostvarile svoje ciljeve omogućen je privremen nadzor nad prometnicom Knin – Karlovac, što je omogućilo uspostavu prometa i transport roba između okupiranih područja Hrvatske.²⁴

Cilj vlasti na okupiranom dijelu bio je prije dolaska UNPROFOR-a odrediti granične prijelaze i na njima otvoriti carinske ispostave.²⁵ RSK je donijela Uredbu o graničnim prijelazima prema kojoj su bila određena 35 cestovna i željeznička granična prijelaza te 3 granična prijelaza na zračnim lukama u Udbini, Zemunik i Klisi. Prema Hrvatskoj planirani su cestovni prijelazi Žitnić, Hrvace, Rovanjska, Musapstan, Kakma, Plaški, Medak, Petrinja, Tušilović, Dragalić, Grabovac, Mirkovci, Tenja, Ernestinovo, Bilje, a željeznički Hrastovac, Plaški, Medak i Petrinja. U smjeru Mađarske Kneževo je trebalo biti i cestovni i željeznički prijelaz, a u smjeru SRJ Ilok, Erdut, Tovarnik i Batina. Na granici s BIH prijelazi su trebali biti u Ličkom Petrovu Selu, Obljaju i Maljevcu, a na granici s Republikom Srpskom Donji Lapac, Matijevići, Dubica, Okučani, Volinja i Kostajnica.²⁶

Prema Pravilniku o organizaciji i sistematizaciji iz 1992. carinska služba RSK ustrojena je u tri carinarnice koje su se nalazile u Vukovaru, Dvoru na Uni i Kninu s deset carinskih ispostava u kojima je bilo sistematizirano 277 carinskih službenika.

¹⁹ Z. Ž., “Pojačana kontrola na Savi”, *Večernji list* (Zagreb), 2. 10. 1992., 6.

²⁰ Ž. MAGANJIĆ, “Međudržavna kontrola na Kamenskom”, *Slobodna Dalmacija* (Split), 9. 10. 1992., 21.

²¹ V. P., “Tri nova granična prijelaza”, *Večernji list* (Zagreb), 2. 10. 1992., 4.

²² P. J., “Na granici”, *Večernji list* (Zagreb), 11. 10. 1992., 4.

²³ Pero PAVLOVIĆ, “Granice”, *Dubrovački vjesnik* (Dubrovnik), 12. 6. 1993., 5.

²⁴ BRIGOVIĆ, ŠTEFANČIĆ, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995: Agresija JNA i srpskih postrojbi (Kordun 1991. - 1992.)*, 223.

²⁵ BRIGOVIĆ, ŠTEFANČIĆ, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995: Agresija JNA i srpskih postrojbi (Kordun 1991. - 1992.)*, 422.

²⁶ “Uredba o određivanju graničnih prijelaza i kontroli prelaženja državne granice”, Službeni glasnik Republike Srpske Krajine, (Knin), 10 (1993).

Najbliže carinske ispostave RSK prema Rakovici bile su carinski referati u Ličkom Petrovu Selu i Plaškom kao ustrojstvene jedinice Carinske ispostave Aerodrom Ud-bina pri Carinarnici Knin te Carinski referat Maljevac, koji je bio dio Carinske ispostave Tušilović pri Carinarnici Dvor na Uni.²⁷

Nezakoniti uvoz i izvoz roba između RSK i područja u BIH pod bošnjačkim nadzorom

Gospodarska situacija na okupiranom Kordunu bila je obilježena nemogućnošću uvoza i izvoza zbog blokade RSK²⁸, a dodatno je pogoršana i zbog sankcija pod kojima se nalazila Srbija pa su preostale jedino krijumčarske aktivnosti.²⁹ Zbog takvog okruženja tražili su se drugi smjerovi kretanja roba pa je RSK od 1. srpnja 1993. donijela “Uredbu o trgovini sa Cazinskom krajinom”. Prema uredbi je Maljevac bio određen kao granični prijelaz, a za evidentiranje prolaza roba ustrojena je Carinska ispostava Topusko.³⁰

Prethodno navedenim stvoreni su uvjeti za nezakonit uvoz i izvoz roba između RSK i područja u BIH pod bošnjačkim nadzorom. Tako su Hrvatskoj fiskalne ratne štete prouzročene iz Bosne i Hercegovine, kako s prostora pod nadzorom bosanskih Srba, tako i s prostora pod nadzorom Bošnjaka.³¹

Prometom i trgovinom roba preko okupiranih hrvatskih granica na području sjeverozapadne Bosne kršile su se i rezolucije UN-a.³² Vojnici poljskog bataljuna PO-LBAT bili su zaduženi za okupiranu hrvatsku granicu prema BIH. Postrojbe su bile smještene u Bogovolji, na prometnici prema Šturliću, u Komesarcu prema Johovici i Šiljkovači, u Pašinom Potoku prema Šmrekovcu, Zagradu i Velikoj Kladaši te u Kordunskom Ljeskovcu prema Tržačkoj Rašteli.³³ U izvješćima vojnika UNPROFOR-a smještenih na hrvatskoj granici zabilježene su trgovačke razmjene između

²⁷ HR-DAVU-ASCV, “Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji poslova u Upravi carina Republike Srpske Krajine”, juli 1992. godine.

²⁸ HR-HPM, “Poziv za 5. sjednicu Skupštine opštine Slunj za 10. 02. 1995.”, Broj: 01-44/1-95, Slunj 03. 02. 1995.

²⁹ NAZOR, “Prostor današnje opštine Rakovica u Domovinskom ratu - prema izvorima nastalim za vrijeme srpske okupacije”.

³⁰ HR-DAŠI, kut. 4/I, “Uredba o trgovini sa Cazinskom krajinom”, 1993..

³¹ PRALJAK, *Procjena ratnih šteta u Hrvatskoj nastalih djelovanjem na području ili s područja BIH: Izravni i neizravni troškovi za razdoblje 1991.-2015.* 13.

³² GRGURICA, “Kršenje međunarodnih konvencija i rezolucija UN preko carinske crte na okupiranom području RH za vrijeme Domovinskog rata”, 296, 297.

³³ GULIĆ, “Poljski bataljon UNPROFOR-a u percepciji lokalnog stanovništva u Republici Srpskoj Krajini 1992–1995”, 92.

okupiranih područja RH i BIH³⁴ pa su se na području Bihaća prodavali proizvodi iz Srbije, Republike Srpske, Republike Srpske Krajine i Crne Gore.³⁵

Na području oko Slunja prema granici s BIH nedopuštena trgovina s Bošnjacima postala je redovita pojava za koju vojne i civilne strukture nisu imale odgovor. Aktivnosti institucija, među kojima je bila i carinska služba RSK, nisu donijele rezultate. O količini roba koja se prevozila govori podatak kako je područje graničnih prijelaza Maljevac, Pašin Potok, Bogovolja, Koranski Lug i Kordunski Ljeskovac prozvano, po najprometnijem graničnom prijelazu u SFRJ, Šentilj.³⁶

Arhivsko gradivo potvrđuje kako su se razne vrste roba preko svih graničnih prijelaza prodavale Bošnjacima iz AP ZB i 5. korpusa ABIH.³⁷ Tako je evidentirano kako se gorivo prodavalo Bošnjacima na graničnom prijelazu Maljevac,³⁸ na prijelazu Bogovolja tekstilni proizvodi³⁹, a preko Kordunskog Ljeskovca i dalje prema Raštelama u BIH prevozili su se brašno, šećer i pivo.⁴⁰

Prodaja razne robe Bošnjacima pojedincima u RSK donosila stotine tisuća i milijune njemačkih maraka.⁴¹ U krijumčarenju cigaretama s Autonomnom pokrajinom Zapadna Bosna sudjelovali su pripadnici paravojne formacije ratnog zločinca Arkana. Zarada od jednog šlepera cigareta bila oko 800000,00 njemačkih maraka⁴², a zabilježen je primjer krijumčarenja 5 šlepera razne robe za koju su zarada nakon prodaje Bošnjacima iznosila je 2.237.000,00 DEM.⁴³ SDB (Služba državne bezbednosti) i paravojne formacije „Tigrovi“, „Škorpioni“ i „Pantere“ sudjelovali su zajedno u krijumčarenju oružja, nafte, brašna, ugljena i ostalog robe procijenjene na približno nekoliko milijardi maraka do ljeta 1995.⁴⁴

³⁴ “Izveštaj o situaciji u oblasti civilnih poslova”.

³⁵ ŠVARM, *Western Bosnia Changes Hands*.

³⁶ STRIŽIĆ, *Bitka za Slunj: obrana i oslobođenje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991.-1995*. 444, 445.

³⁷ GULIĆ, “Kordun u ratu 1991-1995”, 655.

³⁸ HR-HMDCDR, kut. 19, “Krivična prijava Opštinskom Javnom tužiocu Vojnić zbog prodaje benzin građanima muslimanske narodnosti iz Velike Kladuše na graničnom prijelazu Maljevac”, Broj: 08-03/1-2-1-K-177/92, 28. 12. 1992.

³⁹ HR-HMDCDR, kut. 19, “Zapisnik o uzimanju izjave zbog prijevoza robe do granice u pravcu Bogovolje i prodaje Muslimanima”, Broj: 08-03/1-2-1-K/92, 06. 09. 1994.

⁴⁰ HR-HMDCDR, kut. 19, “Krivična prijava Opštinskom Javnom tužiocu Vojnić zbog davanja mita i prodaje robe Muslimanima preko Kordunskog Ljeskovca u Raštelu”, Broj: 08-03/1-2-1-K-133/93, 24. 12. 1993.

⁴¹ GULIĆ, “Kordun u ratu 1991-1995”, 649.

⁴² ŠVARM, DULOVIĆ, *Dokumenti o Jedinici za specijalne operacije (2): Od Arkana do Gumara*.

⁴³ PANDŽA, *Krajina kroz dokumente*, 198.

⁴⁴ ANASTASIJEVIĆ, *Kratka istorija paravojskih jedinica u jugoslovenskim ratovima 1991-1995 - Grabljive zveri i otrovne bube*.

Izravnim ratnim štetama zbog nenaplaćenih carinskih pristojbi na robu koja se ilegalno prevozila na okupirana područja iz pravca Srbije i Republike Srpske, količini i vrijednosti roba na koju nije plaćena carina u državni proračun RH treba dodati i humanitarnu robu koju su prevozile međunarodne humanitarne organizacije i pripadnici UNPROFOR-a, a koja je završila na crnom tržištu. Humanitarna pomoć koja se tjedno prevozila za područje pod kontrolom RSK u RH iznosila je oko 330 tona, dok je za područje Bihaća i Velike Kladuše u BIH oko 1100 tona.⁴⁵ Kada se uspoređi broj stanovnika koji je bio procijenjen na oko 300 000 na okupiranim područjima RH⁴⁶ i broj stanovnika na području sjeverozapadne Bosne pod kontrolom Bošnjaka, koji je također bio oko 300 000 stanovnika⁴⁷, uočava se činjenica da je u RSK količina humanitarne pomoći iznosila 1,1 kg, dok je na prostoru sjeverozapadne Bosne pod nadzorom Bošnjaka iznosila 3,67 kg po stanovniku tjedno. Zbog očitog nepodudaranja brojki postoje osnovane sumnje koliko je robe dostavljene kao humanitarna pomoć podijeljeno kao humanitarna pomoć, a koliko je robe izvršilo na crnom tržištu.

Nedopuštena trgovina s područjem pod kontrolom ABIH trajala je sve do akcije Oluja.⁴⁸ Deblokadom područja sjeverozapadnog dijela Bosne omogućeno je otvaranje prvih graničnih prijelaza na međunarodnoj granici BIH pod kontrolom Bošnjaka i sudjelovanje u međunarodnoj trgovini kroz carinske ispostave Užljebić, Izačić i Velika Kladuša⁴⁹, uz već prije ustrojene carinske ispostave HZHB preko kojih je omogućen međunarodni prijevoz roba u BIH i iz nje.⁵⁰

Uloga VRO Oluja na hrvatski carinski sustav na području Rakovice

VRO Oluja bila je ključna u stvaranju hrvatskog carinskog sustava na granici u blizini Rakovice. Potrebno je napomenuti da su preduvjeti za otvaranje graničnih carinskih ispostava započeli tijekom akcije *Bljesak*, kad su oslobođena okupirana

⁴⁵ HR-HMDCDR, "Izvještaj: pregled vozila i lica na GP Turanj i KT Tušilović za razdoblje od 30.08. – 05.09.1993. g.", Tušilović, 06. 09. 1993. g.

⁴⁶ POKOS, "Demografske promjene na bivšim okupiranim područjima Republike Hrvatske između 1991. i 2001. godine", 17, 18, 19.

⁴⁷ "Susret na Korani Dudaković generalu Marekoviću: Čekali smo vas dugo, ali napokon smo se sreli".

⁴⁸ GULIĆ, "Kordun u ratu 1991-1995", 659, 660.

⁴⁹ "Odluka o otvaranju graničnih prijelaza Užljebić, Velika Kladuša i Izačić", Službeni list Republike Bosne i Hercegovine (Sarajevo), 35 (1995).

⁵⁰ PRLIĆ, Jadranko. *Prilozi za povijest Hrvatske Republike Herceg-Bosne, knjiga 2.* 55, 56.

granična mjesta Stara Gradiška⁵¹ i Jasenovac⁵², a u pripremi Oluje Strmica.⁵³ Tijekom VRO *Oluja* oslobođeni su Hrvatska Dubica, Dvor na Uni, Užljebić, Volinja, Jasenovac, Donji Vaganac, Lička Kaldrma, Hrvatska Kostajnica te u blizini Rakovice Ličko Petrovo Selo i Maljevac⁵⁴, na kojima će se biti izgrađeni granični prijelazi i uspostavljene hrvatske carinske ispostave.

Uz oslobađanje okupiranog područja Dalmacije, Like, Korduna i Banovine te eventualnu obranu na području istočne Slavonije i juga Hrvatske, područje Rakovice bilo je uključeno u tri temeljna cilja VRO Oluje. Probojem smjera Plaški – Slunj – Tržačka Raštela Hrvatska vojska spojila se sa snagama Bosne i Hercegovine, čime je izvršena i deblokada Bihaća.⁵⁵

Nakon obavljenih vojnih aktivnosti⁵⁶ u Kordunskom Ljeskovcu na državnoj granici između RH i BiH na rijeci Korani 1995. godine spojile su se snage Hrvatske vojske i policije s 5. korpusa Armije BiH.⁵⁷ Uz oslobađanje okupiranih hrvatskih krajeva i deblokade bihačkog područja označen je početak kraja Miloševićeve Velike Srbije.⁵⁸

Carinski sustav na području Rakovice nakon Domovinskog rata

Početak 1996. granična policija zamijenila je pripadnike Hrvatske vojske te je preuzela poslove na državnoj granici.⁵⁹ Okončanjem rata u Bosni i Hercegovini između RH i BIH potpisan je ugovor o graničnim prijelazima⁶⁰ na temelju kojega su određeni granični prijelazi te započet postupak otvaranja graničnih prijelaza.⁶¹

⁵¹ Vjekoslav HUDOLIN, “Hrvatski stijeg na savskom mostu”, *Glas Slavonije* (Osijek), 4. 5. 1995., 5.

⁵² “Bljesak – vojno-redarstvena operacija RH”.

⁵³ RADOŠ, KRIŽE, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995: Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (svibanj – kolovoz 1995.)*, 344.

⁵⁴ MARIJAN, “Oluja – bitka svih bitaka”, 15.

⁵⁵ KARAČIĆ, “Abeceda operacije Oluja 95”, 24

⁵⁶ KRUHEK et al., *Rakovica srce od Hrvata: povijest općine Rakovice*. 281.

⁵⁷ “‘Skriveno blago’ MUP-a otkriva Muzej policije na Policijskoj akademiji”.

⁵⁸ “Most na kojem je pala ‘Velika Srbija’ razdvaja Hrvatsku i BiH”.

⁵⁹ STRIŽIĆ, *Bitka za Slunj: obrana i oslobođenje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrbske agresije i okupacije 1991.-1995.* 493.

⁶⁰ “Prijedlog Zakona o potvrđivanju ugovora o određivanju graničnih prijelaza između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine i Aneksa Ugovora o određivanju graničnih prijelaza između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, konačnim prijedlogom zakona”.

⁶¹ KREŠOVIĆ-ROGULJA, “Granično pitanje Republike Hrvatske”, 241, 248

Proces otvaranja carinskih ispostava nakon Domovinskog rata započeo je s Carinskom ispostavom Ličko Petrovo Selo kao prvom ustrojstvenom jedinicom Carinske uprave otvorenom nakon akcije Oluja, koja je počela s radom 11. kolovoza 1995.⁶² Potom su Carinske ispostave Svilaj⁶³, Dubočica⁶⁴, Slavonski Brod⁶⁵, Gunja⁶⁶, Migalovci⁶⁷ i Stara Gradiška⁶⁸ smještene na skelskim, pontonskim i mostovnim graničnim prijelazima, otvorene u razdoblju od 1996. do 1999. Carinska ispostava Strmica otvorena je 1997.⁶⁹, a od 1999. otvorene su Carinska ispostava Dvor⁷⁰ i Gornji Brgat⁷¹ te Karasovići i Konfin.⁷²

Carinska ispostava Bajakovo otvorena u svibnju 1996. tijekom reintegracije Podunavlja i normalizacije odnosa između Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije bila je prva u istočnoj Hrvatskoj⁷³, dok je Carinska ispostava Kneževo na granici s Mađarskom počela s radom u listopadu 1996.⁷⁴ Nakon što je u prosincu 1996. započela s radom Prijelazna carinska služba na graničnim prijelazima Batina, Erdut, Ilok i Tovarnik, rad po hrvatskim propisima na carinskim ispostavama započeo je u srpnju 1997.⁷⁵ Od 1997. otvoren je granični prijelaz Maljevac⁷⁶, a od 2007. otvoreni su granični prijelazi Bogovolja, Pašin Potok i Gejkovac u blizini Rakovice.⁷⁷

⁶² S. M., "Otvorena cesta za Bihać", *Večernji list* (Zagreb), 12. 8. 1995., 3.

⁶³ A. A., "Skelari na Savi", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 23. 2. 1996., 9.

⁶⁴ V. R., "Uskoro još jedna skela", *Glas Slavonije* (Osijek), 7. 9. 1996., 6.

⁶⁵ L. ŠNAJDER, "Zbog graničnog prijelaza Slavonski Brod – Bosanski Brod prometni kolaps postaje najozbiljnija prijetnja", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 16. 1. 1998., 5.

⁶⁶ M. LEŠIĆ, "Pušten u promet most između Gunje i Brčkog", *Glas Slavonije* (Osijek), 2. 6. 1997., 48.

⁶⁷ "Počinje voziti skela Migalovci – Sijekovac", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 12. 11. 1999., 32.

⁶⁸ M. VIŠIĆ, "Od danas u Staroj Gradiški granični putnički prijelaz", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 23. 7. 1999., 8.

⁶⁹ "Rješenje o početku rada Carinske ispostave Strmica Carinarnice Šibenik", *Narodne novine* (Zagreb), 137 (1997).

⁷⁰ "Rješenje o početku rada Carinske ispostave Dvor Carinarnice Zagreb", *Narodne novine* (Zagreb), 30 (1999).

⁷¹ K. OBRADOVIĆ, "Unatoč prosvjedu Dubrovčana Klein otvorio granični prijelaz prema Trebinju", *Večernji list* (Zagreb), 7. 8. 1999., 2.

⁷² Anton HAUSWITSCHKA, "Preko Debelog Brijega i Konfina najdalje do Tivta i Herceg Novog", *Vjesnik* (Zagreb), 23. 01. 1999., 7.

⁷³ KNEZIĆ, "Hrvatski stijeg na Bajakovu", 4.

⁷⁴ I. BOŠNJAK, D. OLVITZ, "Od skele kod Belišća do graničnog prijelaza Kneževo-Udvar", *Glas Slavonije* (Osijek), 7. 10. 1996., 8.

⁷⁵ Lj. KOVAČEVIĆ, "Na graničnom prijelazu Kneževo – Udvar postavljena hrvatska državna obilježja", *Glas Slavonije* (Osijek), 17. 7. 1997, 14.

⁷⁶ "Promet i veze u 1997.", 43.

⁷⁷ "Transport i komunikacije u 2007.", 83.

RH i BiH su 2001. potpisale Ugovor o određivanju graničnih prijelaza između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine na zajedničkoj državnoj granici, prema kojem su najbliži granični prijelazi Rakovici Maljevac prema Velikoj Kladuši i Ličko Petrovo Selo prema Izačiću odnosno Bihaću.⁷⁸ Kako bi se omogućio promet fizičkih osoba između pograničnih područja i poboljšali životni uvjeti pograničnog stanovništva, Republika Hrvatska i Bosna i Hercegovina 2003. potpisale su sporazum koji je vrijedio za pogranično područje i naselja uz zajedničku državnu granicu u dubini od pet kilometara. Na temelju sporazuma kroz granične prijelaze Pašin Potok – Zagrad, Bogovolja – Hadžin Potok i Kordunski Ljeskovac – Tržačka Raštela može se prolaziti uz uvjet posjedovanja pogranične propusnice.⁷⁹

Carinske ispostave na bosansko-hercegovačkoj strani do 2004. bile su ustrojstvene jedinice Uprave carina Republike Srpske i Carinske uprave Federacije BiH, a od 2005. su ujedinjene u Upravu za indirektno oporezivanje BiH⁸⁰ i ustrojene su Carinska ispostava Bihać s Carinskim referatima Izačić, Strmica, Užljebić i Carinski referat željeznička stanica Martin Brod te Carinska ispostava Velika Kladuša s Carinskim referatom Hukića Brdo.⁸¹

Carinska služba Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju

Za carinsku službu ulazak u EU bio je veliki izazov zato što je Hrvatska postala članica s najduljom vanjskom granicom Europske unije.⁸² Na granicama Republike Hrvatske ustrojena su 173 granična prijelaza, od kojih se 100 nalazi na vanjskoj granici EU prema Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori.⁸³ Zbog toga su hrvatski carinici dio organizacije koja sudjeluje u sustavu koji nadzire više od 200 graničnih prijelaza na istoku i jugoistoku Europske unije, kroz koje godišnje prijeđe 155 milijuna putnika, 50 milijuna vozila i 9 milijuna kamiona.⁸⁴

⁷⁸ “Zakon o potvrđivanju Ugovora o određivanju graničnih prijelaza između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine i Aneksa Ugovora o određivanju graničnih prijelaza između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine”, *Narodne novine – Međunarodni ugovori* (Zagreb), 15 (2002).

⁷⁹ “Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o pograničnom prometu i suradnji”, *Narodne novine* (Zagreb), 3 (2005).

⁸⁰ “*Statistički godišnjak Republike Srpske 2009.*”. 211.

⁸¹ “Odluka o organizacijskoj strukturi Regionalnih centara: Banja Luka, Sarajevo, Mostar i Tuzla”.

⁸² “Na Karasovićima održana edukacija i vježba carinskih službenika 11 država EU koje imaju vanjsku granicu Europske unije”.

⁸³ “Schengenski instrument (Čl. 31. Akta o uvjetima pristupanja 2011.) Indikativni program”.

⁸⁴ “CELBET - Customs Eastern and South-Eastern Land Border Expert Team”.

Carinska uprava provodi svoje ovlasti u sustavu pograničnog prometa na vanjskim kopnenim granicama zemalja Europske unije, koji se odnosi na redoviti prijelaz od strane državljana susjednih zemalja koje nisu članice EU i koji borave u pograničnim područjima EU-a.⁸⁵

Ugovor o određivanju graničnih prijelaza i Protokol o kategorizaciji graničnih prijelaza iz 2001. godine te Sporazum o pograničnom prometu i suradnji iz 2003. godine između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske prestali su važiti zbog ulaska RH u EU.⁸⁶ Dana 19. lipnja 2013. potpisan je novi Ugovor o graničnim prijelazima i Sporazum o pograničnom prometu. Novim ugovorima određeno je 50 graničnih prijelaza preko kojih je nakon ulaska RH u EU moguć promet preko državne granice između dviju zemalja. Najbliži granični prijelazi Rakovici na kojima je moguć međunarodni promet putnika, vozila i roba i na kojima se neprekidno 24 sata dnevno obavljaju carinski poslovi granični su prijelazi Izačić – Ličko Petrovo Selo i Velika Kladuša – Maljevac. Granični prijelazi samo za putnički promet su Ripač – Užljebić i Hadžin Potok – Bogovolja, a granični prijelazi za pogranični promet su Plazikur – Gejkovac, Zagrad – Pašin Potok i Tržačka Raštela – Kordunski Ljeskovac.⁸⁷

Gradnja i rekonstrukcija graničnih prijelaza Gejkovac, Pašin Potok, Bogovolja i Kordunski Ljeskovac, uz ostala 42 prijelaza, bio je interes Republike Hrvatske zbog ispunjavanja obveza iz 24. poglavlja u vezi s pristupanjem u Europsku uniju.⁸⁸ Održavanje mostova preko rijeke Korane između Kordunskog Ljeskovca i Tržačkih Raštela i preko rijeke Maljevac između Velike Kladuše i Maljevca dio su sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o održavanju cestovnih mostova na državnoj granici radi unaprjeđenja prometne povezanosti.⁸⁹

Ostale cestovne komunikacije, kao što su poljski i makadamski putovi na državnoj granici s Bosnom i Hercegovinom oko Rakovice koji nisu u funkciji prelaženja državne granice, blokirane su radi onemogućavanja nezakonitog prelaska izvan graničnog prijelaza.⁹⁰

⁸⁵ “Pogranični promet na vanjskim kopnenim granicama”.

⁸⁶ “Odluka o ratifikaciji Ugovora između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske o graničnim prijelazima”, Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori (Sarajevo), 23 (2013).

⁸⁷ “Informacija o režimu prelaska državne granice”.

⁸⁸ “Odluka o utvrđivanju interesa Republike Hrvatske za građenje i rekonstrukciju međunarodnih graničnih prijelaza”, Narodne novine (Zagreb), 77 (2014).

⁸⁹ “Uredba o objavi Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o održavanju i rekonstrukciji cestovnih mostova na državnoj granici”, Narodne novine – Međunarodni ugovori (Zagreb), 6 (2021).

⁹⁰ “Odluka o zaprječivanju cestovnih komunikacija i putova na državnoj granici s Bosnom i Hercegovinom i Republikom Srbijom”, Narodne novine (Zagreb), 55 (2014).

Otvaranje graničnog prijelaza Kordunski Ljeskovac

Za otvaranje graničnog prijelaza najbližeg Rakovici, Kordunskog Ljeskovca, trebalo je proći dvadeset godina⁹¹, pa su se za prijelaz granice između RH i BiH morali koristiti granični prijelazi Ličko Petrovo Selo i Maljevac.⁹²

Idejni projekt za stalni granični prijelaz za pogranični promet Kordunski Ljeskovac na županijskoj cesti ŽC 3269 Rakovica (D1) – Grabovac Drežnički – granica BiH, na području Općine Rakovica, u naselju Nova Kršlja, u Karlovačkoj županiji, izrađen je 2014. godine. Stalni granični prijelaz za pogranični promet Kordunski Ljeskovac usklađen je sa standardima određenima za kategoriju graničnog prijelaza, koji proizlazi iz zahtjeva Europske unije, sa svim potrebnim sadržajima i odgovarajućom opremom. Prema Uredbi o graničnim prijelazima Republike Hrvatske, granični prijelaz Kordunski Ljeskovac kategoriziran je kao stalni granični prijelaz za pogranični promet (prijelaz određen za prelazak državne granice sukladno pravilima režima pograničnog prometa utvrđenog sporazumom o pograničnom prometu sa susjednom državom) na granici s Bosnom i Hercegovinom.⁹³

Nakon što je 2016. završena izgradnja graničnog prijelaza za pogranični promet Kordunski Ljeskovac⁹⁴ od 2017. otvoren je granični prijelaz preko kojeg prema sporazumu pravo prelaska imaju samo osobe koje žive u pograničnom području udaljenom 5 km od državne granice Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine.⁹⁵ Naselja općine Rakovica koja su obuhvaćena sporazumom su Basara, Drežnik Grad, Jamarje, Koranski Lug, Kordunski Ljeskovac, Lipovača, Mašvina, Nova Kršlja, Sadilovac i Stara Kršlja.⁹⁶ Otvaranjem prijelaza Kordunski Ljeskovac nakon 22 godine zaokružen je proces otvaranja graničnih carinskih ispostava koji je započeo u desetak kilometara zračne linije udaljenom Ličkom Petrovu Selu 1995.

Otvaranjem malograničnog prijelaza Tržačka Raštela – Kordunski Ljeskovac 13. lipnja 2017.⁹⁷ uspostavljen je prekogranični promet na svim prijelazima između RH i BiH na području Rakovice. Poboljšana učinkovitost je postignuta kad su prijelazi Kordunski Ljeskovac – Tržačka Raštela i Pašin Potok – Zagrad produžili radno vri-

⁹¹ DEDIĆ, *Tržačka Raštela ovisi o Kordunskom Ljeskovcu, Maljevac je više hrvatski problem.*

⁹² BAJRIĆ, *Otvora li se konačno granični prijelaz Tržačka?*

⁹³ "Tehnička dokumentacija za GP Kordunski Ljeskovac".

⁹⁴ "Završena gradnja GP Kordunski Ljeskovac".

⁹⁵ "Transport i komunikacije - Cestovni granični promet putničkih motornih vozila prema smjerovima kretanja i graničnim prijelazima 2010 - 2020".

⁹⁶ "Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o pograničnom prometu i suradnji", Narodne novine (Zagreb), 3 (2005).

⁹⁷ "Otvoren malogranični prijelaz Tržačka Raštela – Kordunski Ljeskovac".

jeme od 00:00 do 24:00 sata.⁹⁸ Kad je granični prijelaz Hadžin Potok – Bogovolja iz malograničnog prekategORIZIRAN u prijelaz za međunarodni promet, smanjene su prometne gužve iz BIH, odnosno Unsko-sanskog kantona kroz carinske ispostave na obližnjim prijelazima Velika Kladuša – Maljevac, Izačić – Ličko Petrovo Selo i Ripač – Užljebić. Stoga se isti plan prekategORIZACIJE planira i za prijelaz Tržačka Raštela – Kordunski Ljeskovac⁹⁹ kako bi se ispunili zahtjevi jedinica lokalne i regionalne samouprave te omogućilo lokalnom stanovništvu jednostavniji prelazak državne granice.¹⁰⁰

Zaključak

Zbog agresije na Republiku Hrvatsku nije bilo moguće uspostaviti carinski sustav i granične prijelaze prema Bosni i Hercegovini u okolici Rakovice. Tijekom okupacije odvijala se nelegalna prekogranična trgovina između Republike Srpske Krajine i teritorija Bosne i Hercegovine pod nadzorom 5. Korpusa Armije BIH i Autonomne Pokrajine Zapadne Bosne, zbog čega se narušavao teritorijalni, pravni, fiskalni i carinski suverenitet Republike Hrvatske, što potvrđuje arhivsko gradivo te srpski i bošnjački izvori.

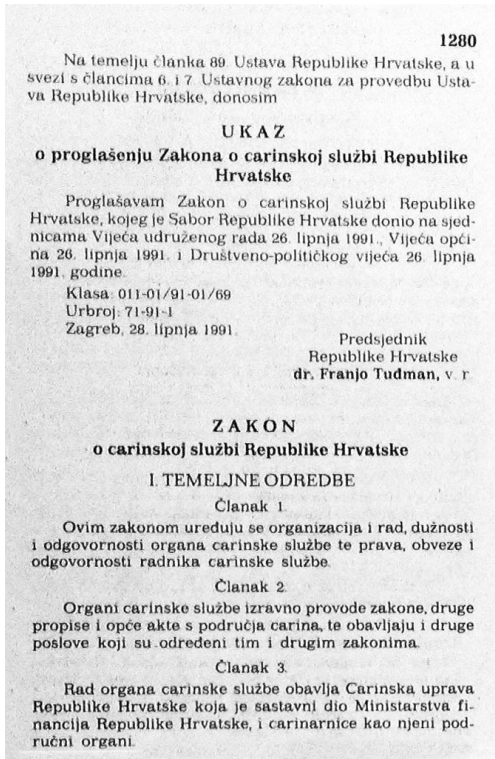
Nakon što su u vojno-redarstvenoj operaciji Oluja oslobođene hrvatske granice na Kordunu i Lici, Carinska uprava započela je proces otvaranja carinskih ispostava Ličko Petrovo Selo, Maljevac, Bogovolja i Pašin Potok. Od 1. srpnja 2013. ustrojstvene jedinice Carinske uprave dobile su dodatnu ulogu jer su na političkim i prometnim kartama postale ulazne carinske ispostave u Europsku uniju, a do potpune funkcionalnosti hrvatske granice na rakovičkom području dolazi otvaranjem graničnog prijelaza Kordunski Ljeskovac 2017. godine.

⁹⁸ “XIII. izvješće o provedbi strategije integriranog upravljanja granicom Republike Hrvatske za 2018. godinu”

⁹⁹ “Otvoren novi privremeni granični prelaz u BIH”.

¹⁰⁰ “Održana 19. sjednica Mješovitog povjerenstva za praćenje provedbe Ugovora između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o graničnim prijelazima”.

Prilozi

Sl. 1. Ukaz Predsjednika RH Franje Tuđmana o proglašenju Zakona o carinskoj službi od 28. lipnja 1991. Izvor: "Zakon o carinskoj službi". *Narodne novine* (Zagreb), 53 (1991).

Sl. 2. Granični prijelaz Republike Srpske Krajine na Maljevcu (Izvor: Pristup ostvaren 17.10.2019. <https://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=543111&page=781>)

Sl. 3. Natpisna tabla graničnog prijelaza Hukića Brdo Autonomne Pokrajine Zapadne Bosne (Izvor: Pristup ostvaren 17.10.2019. <https://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=543111&page=781>)

Sl. 4. Carinska ispostava Izačić nakon VRO Oluja i deblokade Bihaća 1995. (Izvor: Pristup ostvaren 11.12.2017. <https://hrti.hrt.hr/linear/83>)

Sl. 5. Carinska ispostava na graničnom prijelazu Kordunski Ljeskovac (Izvor: Pristup ostvaren 12.3.2022. <https://www.rakovica.net/index.php?start=100>)

Sl. 6. Karta carinskih ispostava i odjeljaka Republike Hrvatske na području Korduna (Izvor: Granični prijelazi i područja nadležnosti carinarnica - Carinska uprava Republike Hrvatske)

Bibliografija

Arhivski i neobjavljeni izvori

HR-DAŠI: Hrvatska, Državni arhiv u Šibeniku, Republika Srpska Krajina, Vlada, Knin, Republika Srpska Krajina, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

HR-DAVU-ASCV: Hrvatska, Državni arhiv u Vukovaru, Arhivski sabirni centar u Vinkovcima, Republika Srpska Krajina, Uprava carina, Knin, juli 1992. godine, fond 427, Carinska uprava Osijek – Carinske ispostave: Vukovar, Tovarnik, Ilok 1993 – 1998.

HR-HMDCDR: Hrvatska, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Republika Srpska Krajina, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Sekretariat za unutrašnje poslove Knin, SJB Slunj.

HR-HMDCDR: Hrvatska, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Stanica javne bezbednosti Krnjak – Tušilović, Tušilović.

HR-HPM: Hrvatska, Hrvatski povijesni muzej, Republika Srpska Krajina, Skupština opštine Slunj.

HR-VRH: Hrvatska, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, Pismohrana.

NAZOR, Ante. “Prostor današnje općine Rakovica u Domovinskom ratu - prema izvorima nastalim za vrijeme srpske okupacije”. *Priopćenje na znanstveno-stručnom skupu: Općina Rakovica u prošlosti i sadašnjosti održanog u Drežnik Gradu i Rakovici 7. i 8. listopada 2022.* Zagreb: Udruga Podplješivički graničari.

Objavljeni izvori i tisak

Dubrovački vjesnik (Dubrovnik), 1993.

Glas Slavonije (Osijek), 1995, 1996, 1997.

Novi list (Rijeka), 1991.

Posavska Hrvatska (Slavonski Brod), 1996, 1998, 1999.

Slobodna Dalmacija (Split), 1991, 1992.

Večernji list (Zagreb), 1991, 1992, 1995, 1999.

Vjesnik (Zagreb), 1991, 1999.

Narodne novine (Zagreb), 31 (1990).

Narodne novine (Zagreb), 41 (1990).

Narodne novine (Zagreb), 56 (1990).

Narodne novine (Zagreb), 53 (1991).

Narodne novine (Zagreb), 137 (1997).

Narodne novine (Zagreb), 30 (1999).

Narodne novine (Zagreb), 3 (2005).

Narodne novine (Zagreb), 55 (2014).

Narodne novine (Zagreb), 77 (2014).

Narodne novine – Međunarodni ugovori (Zagreb), 15 (2002).

Narodne novine – Međunarodni ugovori (Zagreb), 6 (2021).

Službeni glasnik BIH – Međunarodni ugovori (Sarajevo), 23 (2013).

Službeni glasnik Općine Rakovica (Rakovica), 8 (2014).

Službeni glasnik Općine Rakovica (Rakovica), 11 (2019).

Službeni glasnik Republike Srpske Krajine (Knin), 10 (1993).

Službeni list (Beograd), 34 (1990).

Službeni list Republike Bosne i Hercegovine (Sarajevo), 35 (1995).

BRIGOVIĆ, Ivan; ŠTEFANČIĆ, Domagoj, ur. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995.*, sv. 22: *Agresija JNA i srpskih postrojbi (Kordun 1991. - 1992.)*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2020.

RADOŠ, Ivan; KRIŽE, Željka, ur. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995.*, sv. 18: *Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (svibanj – kolovoz 1995.)*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2020.

PANDŽA, Ivica Orkan, ur. *Krajina kroz dokumente*. Sisak: Agencija za istraživanje i dokumentaciju ratnih sukoba, 2014.

“Promet i veze u 1997.”, *Državni zavod za statistiku* (Zagreb), 1997.

“Transport i komunikacije u 2007.”, *Državni zavod za statistiku* (Zagreb), 2007.

“Transport i komunikacije - Cestovni granični promet putničkih motornih vozila

prema smjerovima kretanja i graničnim prijelazima 2010 - 2020”. Državni zavod za statistiku. Pristup ostvaren 27. 3. 2022. https://www.dzs.hr › Hrv_Eng › Pokazatelj.

“Statistički godišnjak Republike Srpske 2009.”, Republički zavod za statistiku Republike Srpske (Banja Luka) 2009.

“Izveštaj o situaciji u oblasti civilnih poslova”. Br. 21. Pregled operacija, UNPROFOR, Zaštitne snage, Sektor sever, Topusko, 17. septembar 1993. Pristup ostvaren 1. 6. 2017. http://jugiliks2.com/index_htm_files/martic%2015..pdf.

“Odluka o organizacijskoj strukturi Regionalnih centara: Banja Luka, Sarajevo, Mostar i Tuzla”. Pristup ostvaren 15. 1. 2022. http://www.uino.gov.ba/download/Dokumenti/Dokumenti/sr/Propisi/Odluka_o_organizacionoj_strukturi_RCa.pdf.

“Pogranični promet na vanjskim kopnenim granicama”. Pristup ostvaren 16. 7. 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l14506>.

“Prijedlog Zakona o potvrđivanju ugovora o određivanju graničnih prijelaza između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine i Aneksa Ugovora o određivanju graničnih prijelaza između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, konačnim prijedlogom zakona”. Pristup ostvaren 7. 2. 2022. <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/Arhiva//15.%20-%209.pdf>.

“Schengenski instrument (Čl. 31. Akta o uvjetima pristupanja 2011.) Indikativni program”. Pristup ostvaren 29. 3. 2022. <https://eufondovi.mup.hr/UserDocsImages/dokumenti/Indikativni%20program%20Schengenskog%20instrumenta.pdf>.

“Tehnička dokumentacija za GP Kordunski Ljeskovac”. Pristup ostvaren 12. 3. 2022. <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/jednostavna-nabava/2015//TEHNICKA%20DOKUMENTACIJA%20ZA%20GP%20KORDUNSKI%20LJESKOVAC.pdf>.

“XIII. izvješće o provedbi strategije integriranog upravljanja granicom Republike Hrvatske za 2018. godinu”. Vlada Republike Hrvatske, Međuresorna radna skupina za integrirano upravljanje granicom, Zagreb, svibanj 2019.godine. Pristup ostvaren 12. 3. 2022. <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2019/Lipanj/161%20sjednica%20VRH//161%20-%2022.1.pdf>.

Literatura

ANASTASIJEVIĆ, D. *Kratka istorija paravojnih jedinica u jugoslovenskim ratovima 1991-1995 - Grabljive zveri i otrovne bube*. Pristup ostvaren 8. 7. 2016. http://www.yuhistorija.com/serbian/ratovi_91_99_txt01c9.html.

BAJRIĆ, Azra. *Otvara li se konačno granični prijelaz Tržačka?*. Pristup ostvaren 12. 3. 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/nve-otvara-li-se-konacno-granicni-prijelaz-trzacka/27179582.html>.

“Bljesak – vojno-redarstvena operacija RH”. Pristup ostvaren 31. 5. 2016. <http://hcz-zu.hr/bljesak-vojno-redarstvena-operacija-rh-01-05-1995/>.

“Carinska uprava: Održana sjednica Odbora za zaštitu na radu CU”. 12. studenoga 2004. Pristup ostvaren 7. 1. 2022. <https://www.sdlisn.hr/carinska-uprava-odrzana-sjednica-odbora-za-zastitu-na-radu-cu/>.

“CELBET - Customs Eastern and South-Eastern Land Border Expert Team”. Pristup ostvaren 29. 3. 2022. <https://www.celbet.eu/news-and-media/leaflets/>.

DEDIĆ, M. *Tržačka Raštela ovisi o Kordunskom Ljeskovcu, Maljevac je više hrvatski problem*. Pristup ostvaren 12. 3. 2022. <https://avaz.ba/vijesti teme/224619/trzacka-rastela-ovisi-o-kordunskom-ljeskovcu-maljevac-je-vise-hrvatski-problem>.

GRGURICA, Nenad. “Carinski sustav za vrijeme Domovinskog rata i poslijeratna obnova carinskih ispostava na rijeci Savi”. U: *Slavonski Brod i Brodsko-posavska županija u Domovinskom ratu. Zbornik radova znanstvenog skupa održanog u Slavonskom Brodu 22. i 23. rujna 2016.*, ur. Akmadža Miroslav. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2018, 589-620.

GRGURICA, Nenad. “Kršenje međunarodnih konvencija i rezolucija UN preko carinske crte na okupiranom području RH za vrijeme Domovinskog rata”. U: *Domovinski rat, njegove gospodarske, demografske i socijalne posljedice i perspektive na području hrvatskoga istoka. Zbornik radova znanstvenog skupa održanog u Osijeku 2. i 3. prosinca 2016.*, ur. Brekalo, Miljenko. Zagreb; Osijek; Mostar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Odjel za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera; Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru; Ogranak Matice hrvatske, 2017, 275-320.

GULIĆ, Milan. “Kordun u ratu 1991-1995”. U: *Kordun od Vojne Granice do Republike Srpske Krajine 1881-1995.*, ur. Pavlović, Momčilo. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2018, 495-684.

GULIĆ, Milan. “Poljski bataljon UNPROFOR-a u percepciji lokalnog stanovništva u Republici Srpskoj Krajini 1992–1995”. U: *Građanski rat u Hrvatskoj 1991.-1995.*, ur. Budimir, Milojko. Beograd: Udruženje Srba iz Hrvatske, 2019, 86-106.

“Informacija o režimu prelaska državne granice”. Pristup ostvaren 27. 3. 2022. <http://msb.gov.ba/dokumenti/medjunarodni/default.aspx?id=9610&langTag=bs-BA>.

KARAČIĆ, Marinko. “Abeceda operacije Oluja 95”. *Hrvatski vojnik* 31 (2021), br. 636: 24-29.

KNEZIĆ, Josip. “Hrvatski stijeg na Bajakovu”. *Carinski vjesnik* 5 (1996), br. 3-4: 4-8.

KRESOVIĆ-ROGULJA, Olga. “Granično pitanje Republike Hrvatske”. *Zbornik Diplomatske akademije* 2 (1997), br. 1: 237-255.

KRUHEK, Milan; MIJATOVIĆ, Anđelko; LORKOVIĆ, Mladen; STRIŽIĆ, Ivan; FRANJKOVIĆ, Franjo; DOBROVŠAK, Ljiljana; PAVLIČIĆ-CICIBAN, Ivan; BRAJDIĆ, Đuka; MAGDIĆ, Nikola; ZABORSKI, Josip; OBAJDIN, Jelena; HODAK, Petar; BIČANIĆ, Mira; MAGDIĆ, Ljubica. *Rakovica srce od Hrvata: povijest općine Rakovice*. Rakovica; Zagreb: Poglavarstvo općine Rakovice; „Mato Lovrak“; DoNeHa, 2007.

MARIJAN, Davor. “Oluja – bitka svih bitaka”. *Hrvatski vojnik* 20 (2010), br. 303/304: 10-19.

“Most na kojem je pala ‘Velika Srbija’ razdvaja Hrvatsku i BiH”. Pristup ostvaren 12. 3. 2022. <https://kaportal.net.hr/nekategorizirano/3767081/most-na-kojem-je-pala-velika-srbija-razdvaja-umjesto-da-spaja-hrvatsku-i-bih/>.

“Na Karasovićima održana edukacija i vježba carinskih službenika 11 država EU koje imaju vanjsku granicu Europske unije”. Pristup ostvaren 14. 9. 2022. <https://www.opcinakonavle.hr/2020/02/10/na-karasovicima-odrzana-edukacija-i-vjezba-carinskih-sluzbenika-11-drzava-eu-koje-imaju-vanjsku-granicu-europske-unije/>.

“Održana 19. sjednica Mješovitog povjerenstva za praćenje provedbe Ugovora između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o graničnim prijelazima”. Pristup ostvaren 27. 3. 2022. <https://policija.gov.hr/vijesti/odrzana-19-sjednica-mjesovitog-povjerenstva-za-pracenje-provedbe-ugovora-izmedju-republike-hrvatske-i-bosne-i-hercegovine-o-granicnim-prijelazima/5523>.

“Otvoren malogranični prijelaz Tržačka Raštela – Kordunski Ljeskovac”. Pristup ostvaren 27. 3. 2022. <https://www.rtvusk.ba/vijest/otvoren-malogranični-prijelaz-trzacka-rastela-kordunski-ljeskovac/14546>.

“Otvoren novi privremeni granični prelaz u BiH”. Pristup ostvaren 27. 3. 2022. <https://www.paragraf.ba/dnevne-vijesti/02082017/02082017-vijest7.html>.

PIPLOVIĆ, Frano. *Živjeti u Slavonskom Brodu 1990. – 1993.* Slavonski Brod: Posavska Hrvatska; Radio Brod; Publicum; Brodska kulturna baština, 2006.

POKOS, Nenad. “Demografske promjene na bivšim okupiranim područjima Republike Hrvatske između 1991. i 2001. godine”. U: *Demografski kontekst i socio-kulturne posljedice hrvatskoga Domovinskog rata. Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa održanog u Vukovaru 14. studenoga 2007.*, ur. Živić Dražen; Žebec Ivana. Zagreb; Vukovar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Vukovar, 2009, 589-620.

PRALJAK, Slobodan. *Procjena ratnih šteta u Hrvatskoj nastalih djelovanjem na području ili s područja BiH: Izravni i neizravni troškovi za razdoblje 1991.-2015.* Zagreb: Oktavijan, 2007.

PRLIĆ, Jadranko. *Prilozi za povijest Hrvatske Republike Herceg-Bosne, knjiga 2.* Mostar; Zagreb: Hrvatski dokumentacijski centar Domovinskog rata u BiH; Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2017.

“Skriveno blago’ MUP-a otkriva Muzej policije na Policijskoj akademiji”. Pristup ostvaren 11. 3. 2022. <https://muzej-policije.gov.hr/vijesti/skriveno-bлаго-mup-a-otkriva-muzej-policije-na-policijskoj-akademiji/838>.

STRIŽIĆ, Ivan. *Bitka za Slunj: obrana i oslobođenje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrbske agresije i okupacije 1991.-1995.* Zagreb; Slunj: Naklada Hrvoje, 2007.

“Susret na Korani Dudaković generalu Marekoviću: Čekali smo vas dugo, ali napokon smo se sreli”. Pristup ostvaren 24. 8. 2022. <https://direktno.hr/direkt/susret-korani-dudakovic-generalu-marekovicu-cekali-smo-vas-dugo-napokon-smo-se-sreli-163544/>.

ŠVARM, F.; DULOVIĆ J. *Dokumenti o Jedinici za specijalne operacije (2): Od Arkana do Gumara.* Pristup ostvaren 31. 12. 2016. <http://www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=336725&print=yes>.

ŠVARM, Filip. *Western Bosnia Changes Hands.* Pristup ostvaren 2. 4. 2022. <http://www2.scc.rutgers.edu/serbiandigest/153/t153-7.htm>.

“Završena gradnja GP Kordunski Ljeskovac”. Pristup ostvaren 12. 3. 2022. <https://www.rakovica.net/index.php?start=100>.